

პარონიმია

ტერმინი პარონიმი (paronimo) გვხვდება XIX საუკუნის დასაწყისში გამოცემულ ლექსიკონებში, თუმცა ჯერ კიდევ არისტოტელე პარონიმს უწოდებდა ნებისმიერ წარმოებულ სიტყვას. მხოლოდ ჩვენი საუკუნის მეორე ნახევრიდან დაიწყო პარონიმის (paronimia), როგორც ლექსიკოლოგიური პრობლემის შესწავლა. ლინგვისტურ ტერმინოლოგიურ ლექსიკონებში პარონიმს ხშირად უწოდებენ სიტყვას, რომელიც ახლოსმდგომია მეორე სიტყვასთან (ბერძ. para და onyma) თავისი გარეგანი ფორმით; ასეთებია, მაგ., იტ. traduttore, traditore. თუმცა ეს განსაზღვება ძალიან ზოგადია და არ შეიძლება ჩაითვალოს ზუსტად, რადგან ამ განსაზღვრებას მიესადაგება ნებისმიერი ფონეტიკურად (ორთოგრაფიულად) მსგავსი სიტყვები: astronomía – gastronomía, llano – grano, mesa – pesa, trabajar – rebajar და საერთოდ, ნებისმიერი სიტყვის წყვილები, რომლებიც გაერთიანებულია რითმით, შეიძლება სეესაბამებოდეს ზემოთ აღნიშნულ დეფინიციას. პარონიმების არსის გამოსარკვევად მხოლოდ ფორმალური მიდგომა არ არის საკმარისი.

პარონიმები ისეთი სიტყვებია, რომელთაც გააჩნიათ გარკვეული მსგავსება წარმოშობაში, ფორმაში ან ჟღერადობაში, მაგალითად: ingente – indigente, recavar – recabar. ფონეტიკური მსგავსება ეფუძნება ხმოვანი ფონემებისა და თანხმოვნების აღრევას:

o-u: acosar – acusar;

e-i: cardenal – cardinal, crear – criar;

t-d: tenso-denso;

a-ua: gradación – graduación;

t-tr: atacar-atracar.

პარონიმის ფენომენი უხვად გვხვდება ზმნებში, რაც სუფიქსური წყვილის –ar, -ear დამსახურებაა: saltar – saltar, sacar – saquear, pasar – pasear.

ტრადიციულად პარონიმები იყოფა ომონიმებად (homónimos), ომოფონებად (homófonos) და ომოგრაფებად (homógrafos).

ომონიმები არის სიტყვები, რომელთაც ერთი და იგივე გრამატიკული კატეგორია გააჩნიათ, თუმცა განსხვავებული მნიშვნელობის მატარებელი არიან, მაგალითად: vela (de luz) – vela (del barco); tocar (hacer sonar un instrumento musical) y tocar (aderezar el cabello).

ომონიმის ფენომენი გავლენას ახდენს ლექსიკის სხვადასხვა ჯგუფზე, მაგალითად: el bacilo და vacilo (ზმნის vacilar-ის I პირის ფორმა).

ფონეტიკური დამთხვევით არის გამოწვეული ომოფონური სიტყვები:

x-s: expiar – espiar, expirar – espirar;

y -ll: rayar – rallar;

b-v: cabo – cavo, grabar – gravar;

c-s: cauce – cause, meses – meces.

სიტყვები, რომელთაც განსხვავებული სტრუქტურა გააჩნიათ, დამწერლობა კი ერთნაირი ომოგრაფები (homógrafos (ბერძ. homos – მსგავსი, grafo – დამწერლობა)) ეწოდებათ, მაგალითად: calle (Mi casa está en la calle nueva) da calle (zmnidan callar); la llama (sanTlis ali), llama (amnidan llamar).

პარონიმების საფუძვლიან შესწავლაში პრიორიტეტი რუს ლინგვისტებს ეკუთვნით. ისინი პარონიმას განიხილავენ, როგორც შუალედურ ლექსიკურ კატეგორიას, სინონიმისა და ომონიმის შორის. თუკი ომონიმები ბევრით ერთნაირი და განსხვავებული მნიშვნელობის მქონე სიტყვებია, ხოლო სინონიმები – ბევრით განსხვავებული და მნიშვნელობის მსგავსი, მაშინ პარონიმებს უკავიათ მათ შორის შუალედური მდგომარეობა. მათ მიდრეკილება აქვთ ომონიმისა და სინონიმისაკენ ერთდროულად. თუმცა ეს სწრაფვა სრულად არ რეალიზდება. ის ატარებს ტენდეციურ სახეს. პარონიმები არ თანხვდებიან ერთმანეთს ჟღერადობითა და წერილობით, ისევე, როგორც ომონიმები, ხოლო შინაარსობრივად ზოგჯერ შეიძლება მიაღწიონ სინონიმურობის დონესაც კი. პარონიმები ჩვეულებრივ წარმოადგენენ შემდეგ წყვილებს: barbar (წვერის ზრდა) – barbear (გაპარსვა წვერის, ულვაშის), alocución (მოკლე სიტყვა, მიმართვა) – elocución (მანერა, გამოთქმის საშუალება, მეტყველების, საუბრის სტილი), agravar (მდგომარეობის, სიტუაციის გამწვავება; დანაშაულის დამძიმება, გაძლიერება) – agraviar (წყენინება, შეურაცხყოფის მიყენება, რაღაცის გამწვავება), afcción (აღელვება, განცდა) – afectación (აფექტაცია,

არაბუნებრიობა), petrolífero (ნავთობმატარებელი) – petrolero (ნავთობის, ნავთობისგან მიღებული), circunvalar (გარშემორტყმა, გარემოცვა) – circunvolar (შემოფრენა, ფრენით შემოსვლა).

მაგრამ პარონიმებისათვის პრინციპულად მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი ფუნქციონალური თვისება: სასაუბრო მეტყველებაში მათი ერთმანეთში შერევის შესაძლებლობა. ეს შეიძლება წარმოიქმნას მოსაუბრის გაუნათლებლობით ან განზრახ, კალამბურის მიზნით. პარონიმების შერევას მივყავართ ლიტერატურული ნორმების დარღვევამდე. არასაკმარისად განათლებულ ესპანელს შეუძლია თქვას apertura de la exposición (გამოფენის გახსნა) -ის ნაცვლად – abertura de la exposición (გამოფენის გაკვეთა), რადგან პარონიმები apertura და abertura მიახლოებულია ერთმანეთთან არა მარტო თავისი ჟღერადობით, არამედ თავისი ერთ-ერთი მნიშვნელობითაც (abertura del testamento - ანდერძის გახსნა). პარონიმული შეცდომა იქნება, აგრეთვე, azulear la tela -ს გამოყენება azular la tela-ს მაგივრად (uzulear – გაცისფრება, გალურჯება, uzular – გალილავება). ასეთი სიტყვებს იზონიმები ეწოდებათ. იზონიმები არის სიტყვები, რომელთაც საერთო ფუძე გააჩნიათ, თუმცა მათმა სტრუქტურამ ფონეტიკური ცვლილებები განიცადა: delgado – delicado, abertura – apertura, legal – leal, integro – entero, ancora – ancla, opera – obra.

ამგვარად, ანალიზს ექვემდებარება არა მარტო თვითონ თანაჟღერადობის ფაქტი, არამედ „შერევის მოვლენაც, როგორც პარონიმული წყვილების ობიექტური ნიშან-თვისება. პარონიმია, როგორც განსაკუთრებული ენობრივი მოვლენა, თავის დასაბუთებას ნახულობს არა სიტყვაფორმების ნაწილობრივი დამთხვევის თვითონ ფაქტში, არამედ იმაში, რომ ეს დამთხვევა ენის მატარებლის მიერ აღიქმება, როგორც სიტყვაფორმების სემანტიკური სიახლოვის მტკიცებულება“. პარონიმული შეცდომები გამოწვეულია ორი ასოციაციური რიგის-ბგერითის და შინაარსობრივის გადაჯვარედინებით. ამიტომ პარონიმული დეფინიციები უნდა გამოსახავდეს ფორმალურ (ფონეტიკურ და მორფოლოგიურ) კრიტერიუმებს და შინაარსობრივ (სემანტიკურ) ნიშან-თვისებებს.

ამგვარად, პარონიმები მეტყველების ერთი და იგივე ნაწილს მიკუთვნებული სიტყვათა წყვილებია, რომლებიც მსგავსია ჟღერადობით, მორფემული შემადგენლობით და მიახლოებულია ლექსიკო-სემანტიკურად.

პარონიმების უმრავლესობაში შეინიშნება ეტიმოლოგიური ერთიანობა ანუ ნათესაობა სიტყვაწარმოებაში. ესპანური პარონიმების გამოკველვა დაკავშირებულია ლექსიკური

ეტიმოლოგიური დუპლეტების პრობლემასთან. ცნობილია, რომ დუპლეტების წარმოქმნა განპირობებულია ლექსიკური ნასესხები სიტყვების ისტორიასთან. ესპანურ ენაში სიტყვა-დუპლეტების მდიდარი წყაროა ლათინური ენა. სიტყვების სესხება ხდებოდა ესპანური ენის ფორმირების ისტორიული განვითარების სხვადასხვა პერიოდში, რამაც განაპირობა ჟღერადობით მსგავსი ლექსიკური ერთეულების წარმოქმნა, რომლებიც მომდინარეობენ ერთი სიტყვა-წყაროდან. უფრო დაწვრილებით ცნობები დუპლეტების შესახებ, რომლებიც ავსებენ სინონიმურ რიგებს გადმოცემულია §32-ში. მოცემულ განაკვეთში კი აუცილებელია, აღინიშნოს ის ზოგიერთი პარონიმები, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეტიმოლოგიურ დუპლეტებს, გააჩნიათ მსგავსი მნიშვნელობები და განსხვავდებიან სტილისტური მარკირებითა და ექსპრესიული ელფერით. მაგალითად: *llaga* (წყლული, იარა) – *plaga* (ავადმყოფობა, უბედურება, ჭირი), *llagar* (დაჭრა, ჭრილობის გამოწვევა) – *plagar* (დაავადების შეყრა, დასენიანება, პარაზიტებით გავსება), *rotura* (გაწყვეტა, გაგლეჯა) – *ruptura* (გაწყვეტა (დამოკიდებულების), უთანხმოება, გარდატეხა), *vagar* (უსაქმურობა, უსაქმოდ ხეტიალი) – *vacar* (დროებით სამუშაოს შეწყვეტა, საქმეს, სამუშაოს მოწყვეტა), *llano* (ბრტყელი, სწორი) – *plano* (ბრტყელიმ, სიბრტყითი) და სხვ. არსებითად ეს თანაჟღერი სინონიმებია. სწორედ ეს ბგერითი მსგავსება იძლევა საშუალებას გამოვყოთ ისინი სინონიმური პარონიმების განსაკუთრებულ ჯგუფში.

გვხვდება ისეთი პარონიმი – დუპლეტებიც, სადაც აზრობრივი სიახლოვე, შესაძლოა, იყოს მიმართებითი (შედარებითი). ისინი, შეიძლება, ეკუთვნოდეს ერთ სემანტიკურ ველს. პარონიმების აზრობრივი დაპირისპირება, ზოგჯერ, აღინიშნება მათი შედარების გზით, რომელიც ერთ პარონიმში ხსნის გადატანით მნიშვნელობას, რომელიმე ტროპს მაგალითად, *graso* (ქონიანი, ცხიმოვანი) – *craso* (ქონიანი, მსუქანი), *leal* (სწორი, პატიოსანი) – *legal* (კანონიერი), *forma* (ფორმა) – *horma* (კალაპოტის, ქუდების), *delgadez* (სიგამბდრე, სიკობტავე) – *delicadez* (სისუსტე, წესიერება). სემანტიკური სიახლოვე შეიმჩნევა ისეთ წყვილებშიც, როგორცაა: *cimiento* (ფუნდამენტი; ფუძე) – *cemento* (ცემენტი), *cerco* (წრე; რკალი) – *circo* (ცირკი) და სხვ.

ი. ნ. კუზნეცოვა, რომელიც იკვლევდა პარონიმის მოვლენას ფრანგულ ენაში, გვთავაზობს პარონიმებს ვუწოდოთ სინონიმები თუ რომელიმე მნიშვნელობებიდან მსგავსია და კონტაქტურები, როცა მათი მნიშვნელობები ამჟღავნებენ რაიმე სემანტიკურ კავშირს. ამასთან, კონტაქტებს შორის ის გამოჰყოფს პარონიმების რამდენიმე სახეობას. მაგალითად:

მეტაფორულს, ე. ი. ცნებითი მსგავსებით სიახლოვე (მაგალითად, ესპანურში masticar - mascar ან legar - leal) ან მეტონიმურს, შეპირისპირებულებს დამოკიდებულების განსხვავებული ტიპებით (cimientó - cemento).

შეიძლება თუ არა ჩავთვალოთ პარონიმია კონკრეტული ენის ლექსიკის ფორმირებულ სისტემურ დანაყოფად? ო. ვ. ვიშნიაკოვა და ი. ნ. კუზნეცოვა ამ საკითხზე დადებითად პასუხობენ. თუმცა, სხვა მოსაზრებებიც არსებობს. მაგალითად, ლ. მინაევა და ვ. ფედენევი მიიჩნევენ, რომ პარონიმია უნდა განიხილებოდეს, როგორც მეტყველების (საუბრის) მოველენა და მიაკუთვნებენ მას ე. წ. “პარონიმულ ატრაქციას”. მხატვრული ნაწარმოების ტექსტებზე დაყრდნობით ისინი გამოყოფენ “პარონიმული ატრაქციის” სამ ტიპს, რომლებიც ემსახურებიან განსაზღვრულ მიზნებს:

1. გაუნათლებელი ადამიანების მეტყველების დახასიათება;
2. მითითება ამ პერსონაჟების მეტყველებაზე, რომლებიც მოქმედებენ კულტურის დონით უფრო მაღალ სოციალურ წრეში და ავტორის სიტყვებით თამაში.

პარონიმები წამოადგენენ ესპანური ენის ლექსიკის ნაკლებად შესწავლილ ჯგუფს. ვიმედოვნებთ, რომ შემდგომში მათი პრაქტიკული და თეორიული აღწერილობა და შესწავლა უფრო ფართო და ღრმა ხასიათს შეიძენს.